

ответственность. Термин «свобода совести и вероисповедания» прежде всего, предполагает, что человек свободен в субъективном смысле – в мыслях, мировоззрении и т.п. В объективном же смысле – в поведении человек, находясь в обществе с государственным устройством, не может быть абсолютно свободным. Например, исповедуя ту или иную религию, он не должен разжигать религиозную вражду и т.п. Таким образом, в России созданы необходимые конституционно-правовые предпосылки осуществления каждой личностью права на свободу совести и вероисповедания, а также деятельности религиозных групп и организаций. Разумеется, проблемы правовых гарантий для полного выражения каждым человеком собственного мировоззрения как фактора личной духовной свободы существуют, и их разрешение есть важнейшая задача государства и общества на ближайшие годы.

*Научный руководитель: профессор кафедры теории и истории
государства и права Курского государственного университета Захаров В. В.*

*Закоморна К. О.,
доцент кафедры міжнародного права і
державного права зарубіжних країн
Національної юридичної академії України
ім. Ярослава Мудрого (м. Харків)*

Конституційне гарантування свободи совісті як важлива складова розвитку духовно-культурних відносин в постсоціалістичних державах

1. Право на релігійну свободу є одним з найстаріших природних прав людини. Ще Конституція США 1787 р. Статтею 6 заборонила дискримінацію за релігійною ознакою, а Поправкою 1 гарантувала народу свободу віросповідання. Враховуючи трагічні наслідки II Світової війни, релігійна

свобода стала предметом міжнародно-правової регламентації (Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права 1966 р. ст. 18, Європейська Конвенція про захист прав і основоположних свобод 1950 р. ст. 9 тощо). У країнах соціалістичного табору дане право не знайшло конституційно-правового відображення. Втім, після падіння комуністичного режиму, Основні Закони постсоціалістичних країн містять світові стандарти у сфері релігії.

2. Конституція України 1996 р. (ст. 35) проголошує свободу совісті та віросповідань та покликана забезпечити юридичну рівність в релігійній сфері, а також усунути релігію зі сфери державно-правового життя. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» 1991 р. (з наступними доповненнями і змінами) розвиває конституційні положення, встановлюючи: а) рівність громадян перед законом незалежно від їхнього ставлення до релігії, їх рівні права в економічному, політичному, соціальному і культурному житті; б) баланс між застосуванням громадянами прав і свобод та інтересам суспільства і держави в сфері релігії, а також правам інших громадян; 3) невід'ємність здійснення прав і свобод від виконання громадянином своїх обов'язків. У той же час, вітчизняні науковці (В. Бондаренко, П. Рабинович, Л. Ярмол, П.Яроцький) зауважують, що на сьогодні в Україні остаточно не визначена стратегія державно-церковних відносин. Тому вивчення позитивного досвіду вирішення подібних питань на прикладі Республіки Польщі, на наш погляд, дозволить вдосконалити правові механізми врегулювання цих взаємин.

3. Конституція Республіки Польща 1997 р. (статті 25 і 53) містить наступні концептуальні засади розвитку відносин держави, церкви і людини.

А). Принцип гарантування кожному свободи совісті та релігії, який охоплює свободу сповідувати або приймати релігію за власним вибором. Причому публічна влада зобов'язана зберігати неупередженість у питаннях релігійних, світоглядних і філософських переконань та забезпечувати свободу їх вираження у публічному житті через індивідуальне або колективне відправлення культу, молитв, участі в обрядах тощо. Свобода релігії охоплює

також володіння храмами та іншими культовими місцями в залежності від потреб віруючих, та право осіб користуватися релігійною допомогою.

Б). Принцип рівноправності усіх церков і конфесій у суспільстві. Варто зауважити, що більше 90 % польського населення відносять себе до Католицької церкви, що, зрозуміло, дозволяє їй грати провідну роль у духовно-культурному житті поляків. Авторитет Католицької церкви обумовлений, по-перше, глибокими національними традиціями та, по-друге, активною громадянською позицією церкви у «радянський період» та на етапі відродження демократичних цінностей після краху соціалізму. Більшість вчених справедливо відзначають, що Католицька церква у Польщі позиціонується як «хранителька етичної сили, духовної субстанції та єдності народу».

В). Принцип взаємо незалежності держави і церкви, поваги до автономії віросповідних союзів, а також взаємодії за для суспільного та індивідуального блага. Втілення вказаного постулату відбувається через запровадження інституту військового капелану. Релігійний елемент інтегровано в освітній процес у загальноосвітніх школах. Зокрема, Законом «Про освіту» до обов'язкового навчального комплексу включено навчальну дисципліну «Основи релігії». Причому, даний Закон, реалізуючи конституційну тезу про заборону порушення свободи совісті та принцип рівноправності церков, дозволяє усім легально існуючим у країні конфесіям, а не лише Католицькій церкві, викладати цей предмет щотижня по дві години, якщо у класі щонайменше семеро учнів належать до певного віросповідання.

Г). Принцип регулювання відносин між Республікою Польща і Католицьким костьолом на основі міжнародного договору, укладеного з Апостольським Престолом, і законами. У свою чергу, відносини між Республікою Польща й іншими церквами та віросповідними союзами визначаються законами, які приймаються на основі договорів, укладених Радою Міністрів з їх компетентними представниками. На сучасному етапі у Польщі діють такі закони: «Про відносини держави та Римо-Католицької церкви», «Про гарантії свободи совісті та сповідання», «Про соціальне забезпечення

духовенства». Базою для їх розробки став Конкордат, підписаний у липні 1993 р. Урядом Польщі та Ватиканом.

4. Отже у Республіці Польща, порівняно з Україною, Конституція 1997 р. досить докладно регулює взаємини держави, церкви і людини. Конституційні положення знайшли відображення у багатьох законодавчих актах. Більш того, Уряд цієї країни уклав відповідну угоду з Католицькою церквою, яка займає провідне місце у духовно-культурному житті поляків. Незважаючи на це, держава гарантує рівні та сприятливі умови для розвитку інших церков і віросповідних союзів. Проведений аналіз позитивного досвіду конституційного гарантування свободи совісті сприяє вдосконаленню вітчизняних правових механізмів регламентації цього важливого права людини.

*Кабаченко М. О.,
студентка 2 курсу 1 факультету
Національної юридичної академії України
ім. Ярослава Мудрого*

Основні напрямки діяльності правоохоронних органів із захисту права громадян на свободу совісті

У сучасній суспільствознавчій літературі досить актуальною є проблема свободи совісті. Зміст категорії «свобода совісті» — це право громадян сповідати будь-яку релігію або не сповідати ніякої, відправляти релігійні культи або додержуватися атеїстичного світогляду. Свобода совісті є конкретним проявом свободи людини в суспільстві. Вона виступає важливим світоглядним, етичним і правовим принципом. В Україні усі правовідносини, пов'язані із свободою совісті і діяльністю релігійних організацій, регулюються законодавством України. Контроль за здійсненням та забезпеченням свободи совісті покладено на відповідні державні органи, у структурі яких